

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Дияна Георгиева

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“

в област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2. Педагогика

докторска програма *Специална педагогика*

Автор: Спиридон Петрос Паноргиас

Тема: „Педагогически стратегии към спортната активност на ученици със специални образователни потребности в масовото училище“

Научен ръководител: проф. д-р Цанка Златева Попзлатева

1. Административни акценти по конкурса

Със заповед №РД-38-660/15.12.2023 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм включена в научното жури на Спиридон Петрос Паноргиас по процедурата за защита на дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен „Доктор“. Спиридон Паноргиас е докторант в редовна форма на обучение по професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) във *Факултет по науки за образованието и изкуствата*.

2. Общо описание на представените материали

Представеният от Спиридон Паноргиас комплект материали на електронен носител включва всички изискуеми документи според специфичните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“.

3. Кратки биографични данни за докторанта

Спиридон Паноргиас е завършил две магистърски програми, в резултат на което получава професионалните квалификации: *Магистър по физическа активност за специфични популации* (2003 г.) в Тесалийски университет, гр. Солун, Гърция и *Магистър по управление и организация на образователни звена* (2021 г.) в Международен гръцки университет, гр. Солун. В периода 2017 – 2018 г. докторант Паноргиас разширява диапазона си от компетентности след успешно преминала едногодишна специализация по *Специално образование*. От 1999 до настоящия момент работи като спортен инструктор по таекуондо в Гърция. През 2002 г. продължава активната си професионална кариера като учител-специален

педагог в училище за деца със специални потребности. Притежава свободно ниво на владеене на английски език и немски език. Успешно е преминал обучителни курсове по Гръцки брайл, Гръцки жестов език, както и курс по комуникативна терапия на деца от Аутистичния спектър чрез апликация на алтернативния подход ТЕАСН.

Представената автобиография от Спиридон Паноргиас дава основание да считам, че докторантът притежава солиден практически и теоретичен опит на специалист, който се реализира в образователно-научното поприще.

4. Актуалност на темата и целесъобразност на поставените цели и задачи

За специалистите в областта на специалното образование е пределно ясно, че през последните години приобщаващото образование се наложи като актуална необходимост и успешен модел за поставяне на детето със специални образователни потребности в центъра на общественото внимание и грижа. Реализацията на принципа за приобщаване в сферата на физическата активност и спорта се проявява чрез въвеждане на релевантни педагогически стратегии за стимулиране на развитието на техния двигателен потенциал с цел подобряване на благосъстоянието и качеството на живот. Приобщаващото образование, което се разполага отвъд пределите на пространственото съжителство на децата с различни възможности и техните връстници, предполага чувствителна промяна на ценностната система и професионалната отговорност на учителя, като един от субектите на образователния процес. В този ред на мисли изборът на темата за дисертационния труд е сполучлив и е заявка за попълване на очевидна празнина в иначе установените традиции в сферата на приобщаващото образование в гръцката образователна система.

Текстът на дисертацията, с общ обем от 178 страници, е разделен на 4 части, в които са включени увода, заключението и приносните елементи. Към изложението е добавена библиография на използваната литература и 1 приложение, което е необходимо и полезно що се отнася до данните, които са подложени впоследствие на анализ и тълкуване. Предложената композиция на труда позволява да се открият акцентите в теоретичното и емпиричното изследване. Визуалният материал се разпределя в рамките на 54 таблици и 38 диаграми и графики.

5. Познаване на проблема

Представеният теоретичен анализ е доказателство, че докторантът познава разработената от класически и съвременни автори проблематиката в основна степен и е в състояние да я интерпретира от гледна точка на първоначално заложената цел в дисертационното изследване.

6. Методика на изследването

Избраната методика за изследване включва авторски въпросник, който позволява даването на адекватен отговор на формулираните изследователски въпроси. Приложеният инструмент съдържа общо 30 въпроса, от които 28 са от затворен тип, 1 е от отворен тип, и 1, който е декомпозиран на 13 формулировки, чиито отговори съответстват на специфичните изисквания на скалата на Ликерт (Likert scale). Въпросите предоставят разнообразна информация, включваща: демографски характеристики на участниците в изследването (пол, възраст, вид на образователното заведение, в което те преподават); знания и професионална квалификация на учителите в областта на специалното образование; мнения относно модела на приобщаващото образование; технологии за неговата успешна реализация; стратегии на учителите от гръцките образователни структури за пълноценното привличане на ученици със специални образователни потребности в спортни активности.

7. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е композиран в четири глави.

Първа и втора глава съдържат широко-обхватен преглед, чието достойнство е, че освен регистриращ, той е и аргументирано критичен към научно-литературните факти. Предложени са дефинитивни модели на нарушенията, разгледани през призмата на медицинския, социалния и екологичния подход. Представени са отделните категории деца и типологичните характеристики, които съставят техния (много)пластов профил. Направен е аналитичен разбор на модела на приобщаващото образование в исторически и съвременен контекст. Поставен е специален фокус върху релацията съвместно обучение – физическо възпитание и спорт, като обещаващ фактор за укрепване на здравето и самочувствието на децата и учениците с различен тип нарушения. Ценни данни се съдържат и по отношение на развитието на специалното образование в Гърция от неговото начало, коренящо се в античността, до наши дни. Основният акцент обаче е изцяло поставен върху физическото възпитание и спорта на деца със специални образователни потребности и тяхната роля в училищното пространство. В дълбочина са анализирани ползите от приобщаващото образование за всички субекти на образователния процес; стратегиите за неговото приложение, обвързани със създаване на подходящ училищен климат, формиране на социална култура и изграждане на позитивни обществени нагласи. Детайлно е проучена Европейската нормативна рамка за развитие на физическото възпитание на възрастни и деца със специални образователни потребности.

На страниците на първа и втора глава докторантът е демонстрирал своите професионални качества на изследовател, който се позовава на доказани факти и на техния безпристрастен анализ.

Трета глава е посветена на методологията на емпиричното проучване. Формулирана е целта на изследването, която е в релация с **проучване на образователните стратегии, които учителите по физическо възпитание използват във физическата подготовка и спорт при ученици със специални потребности в общообразователното училище**. Направен е опит за дефиниране на 3 изследователски въпроса, на които съответстват 3 нулеви и 3 алтернативни хипотези. Така представени, според мен, те предполагат цел, свързана с *идентифициране на фактори, детерминиращи приложението на педагогическите стратегии за физическа подготовка и спорт при деца и ученици със специални образователни потребности в общообразователното училище*. Формираната представителна извадка се състои от 100 статистически единици. Това са учители по физическо възпитание, които преподават в средната училищна степен и разполагат с опит за работа както в общообразователните структури, така и в сферата на специалното образование.

Въпросникът, като основен изследователски инструмент, е позициониран в интернет-пространството с оглед осигуряване на по-широк достъп на участници за целите на проучването.

Обработката и анализът на данните са извършени чрез използване на статистически пакет SPSS v.25 и Microsoft Excel. Приложени са методите на дескриптивната статистика, както и Хи-квадрат тест за проверка на хипотези в комбинация с Крос-табличен анализ, и непараметричен тест на Кръскал-Уолис.

В **четвърта глава** е представен анализът на резултатите от изследването. Систематизирани са отговорите на учителите по физическа подготовка на 30 формулировки, съставлящи съдържанието на специално структурирания въпросник. Въпросите от 1 до 19 предоставят информация за демографски характеристики, преподавателски и личен опит за работа със деца със специални потребности, познания за нарушенията, мнения, самооценка, нагласи за прилагане на модела на приобщаващото образование. Следват резултати (от 20 до 29 въпрос), получени от коментарите на учителите, визиращи тяхното отношение и прогнози спрямо различни мерки, които биха се отразили ползотворно върху приобщаването на децата със специални образователни потребности чрез ресурсите на физическото възпитание и спорт. Емпиричният анализ завършва с извлечените от 30-ти въпрос в анкетата данни, в които, по мое мнение, е ключът за постигане на поставената от докторанта цел на предприятието от него изследване: **Проучване на образователните стратегии, които учителите по физическо възпитание използват във физическата подготовка и спорт при ученици със специални потребности в общообразователното училище**. Именно върху тези 13 стратегии би трябвало да бъде съсредоточено вниманието на докторанта, а статистическите зависимости между свързаните фактори, които той е предложил в детайли и визуализирал с вкус, биха предали висока добавена стойност на дисертационния

труд. В допълнение, защо дефинираните стратегии да са в сферата на хипотетичното (стр. 203, въпрос №30: *Хипотетично, ако трябва да преподавате урок на ученици със специални образователни потребности, до каква степен бихте използвали следните стратегии?*)? Не би ли следвало учителите да са ги прилагали вече, като се има предвид техния опит (който, както се установи, никак не е малък) в специалните и общообразователните структури и на тази база да се уточнят тези, които имат най-висок КПД (коефициент на полезно действие)?

След дискусия на получените резултати са изведени и съответните изводи. Правят впечатление изцяло позитивните явления, които се забелязват след проведеното проучване. Възможно ли е да има и някои слаби звена? Бих искала да зная по какъв начин беше установено, че учениците със специални образователни потребности (конкретно, с множество увреждания) имат добри спортни навици и участват пълноценно в часовете по спорт в общообразователното училище (стр.174, Извод №1: „Учениците със СОП имат добри спортни навици“ и Извод №2: „Ученикът със СОП участва пълноценно в часовете по спорт в масовото училище“)?

8. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на дисертационния труд, които докторантът е представил, са по-скоро разширени формулировки на вече изложените изводи. Според мен научните и научно-приложните приноси изглеждат по следния начин:

(1) Въз основа на систематизация на научни факти е разширена теоретичната база на физическото възпитание и спорт за деца със специални образователни потребности през призмата на приобщаващото образование.

(2) Обогатен е професионалният профил на съвременния учител по физическо възпитание и спорт с формираната компетентност за приобщаване на деца и ученици със специални образователни потребности чрез развитие на двигателната им култура.

(3) Чрез приложен творчески подход е разработено съдържанието на въпросник, като основен инструмент за идентифициране на плеяда от фактори, детерминиращи приложението на педагогически стратегии за физическа подготовка и спорт при деца и ученици със специални образователни потребности в общообразователното училище.

(4) Предложен е хипотетичен модел за извеждане на онези педагогически стратегии за стимулиране на физическата активност на децата и учениците със специални образователни потребности в общообразователното училище, които биха имали най-висок коефициент на полезно действие.

От стила, структурата, дизайна на емпиричното проучване и от анализа на колекционирания данни е очевидно, че докторант Паноргиас лично е провел дисертационното изследване и получените резултати са негова заслуга.

9. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът е предложил 3 публикации в периода 2020 – 2022 година, 2 от които са представени в български издания. Всички са със самостоятелното участие на докторанта и кореспондират със заглавието на дисертацията.

10. Автореферат

Авторефератът отразява съдържането на дисертационния труд, но е нарушена последователността на изложението (броят на главите не съвпада с броя на тези на дисертацията) и липсват важни компоненти от неговата структура, като: заглавия, хипотези, приноси, както и формулировката на въпрос №30 (в приложението), която е от първостепенна важност за целта на изследването.

11. Критични забележки и въпроси

Всичките ми коментари и въпроси присъстват в текста на рецензията.

12. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Основната ми препоръка към докторанта е и в бъдеще да продължи да работи върху проблематиката, отнасяща се до откриването на педагогически стратегии, които биха подобрили двигателната активност на децата със специални потребности в общообразователното училище и по такъв начин – оптимизирали дизайна на приобщаващата среда в областта на физическата култура и спорт.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа **научни и научно-приложни резултати** и е на научно равнище, съответстващо на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, както и на специфичните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“.

Предвид положените сериозни усилия за създаване на аналитичен текст, комбинирани с потенциалния капацитет на докторанта, **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Спиридон Петрос Паноргиас в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма *Специална педагогика*.

29.02.2024 г.

Рецензент:

/доц. д-р Дияна Георгиева/